

Behandling mot hageoldenborre

Trond Hofsvang, Planteforsk Plantevernet

E-post: trond.hofsvang@planteforsk.no

Sammendrag

Planteforsk Plantevernet får mange henvendelser om skade på plen som skyldes hageoldenborre *Phyllopertha horticola*, årets sommer var intet unntak. Artikkelen tar for seg biologisk bekjempelse av disse skadegjørerne med nematoden *Heterorabditis megidis*. Det er også en kort beskrivelse om hageoldenborrenes biologi.

Oldenborrer er insekter som er velkjente skadedyr over hele verden. Larvene lever bl.a. av grasrøtter i jord. Mer om biologien til insektet finner du nedenfor. Behandling med nematoder ved mistanke om hageoldenborre kan redusere skadene.

Identifikasjon av oldenborre-angrep i plen

- Observasjon av stor sverming i mai/juni om dagen i solskinn tyder på hageoldenborre.
- Følg med plenen om sommeren. Gulning av gresset og/eller fugler som begynner å hakke i plenen kan tyde på at det er oldenborrelarver i jorden som eter på grasrøttene.
- Behandling i juli/august med nyttenematoder på plen ved mistanke om oldenborreangrep kan forhindre spredning og skade på grunn av larvene. Behandlingen virker bare mot hageoldenborre (*Phyllopertha horticola*)

Behandling med nyttenematoder

Nyttenematodeprodukt: Nemasys H (*Heterorabditis megidis*) forhandles av

Gartnersenteret, Lier Fruktlager, tel. 3222 8550

En pakke med 50 mill. er nok til behandling av 100 kvadrat meter angrepet område.

Fremgangsmåte:

1. Plenen må vannes godt før og etter behandling
2. Nytteneamatodene er ømfintlige for lys, behandlingen må foregå om kvelden eller når det er overskyet
3. Bland pakken (50 mill. per pakke) i en 10 liters kanne med vann opp til 10 liter, (eller mer) dosering er 500 000 nematoder per kvadratmeter.
4. Mål opp ca. 100 kvadratmeter der det er angrep, vann ut løsningen, under regelmessig omrøring (nematodene synker), ved å gå og vanne samtidig på området.
5. Husk vanning av plenen i minst 3 uker etter behandling
6. Forventet virkning etter 3-4 uker

Identifikasjon av larver/biller utføres av Planteklinikken (6494 9283).

Spørsmål om nyttenematoder: Planteforsk Plantevernet, avd. Skadedyr (6494 9299)

Biologi

Oldenborrer er insekter som er velkjente skadedyr over hele verden. Larvene lever bl.a. av grasrøtter i jord. De ble først rapportert som skadedyr i eng i Sveits på slutten av 1400-tallet. Oldenborrer har blitt et økende problem de siste år pga. intensivering av landbruket og økende grøntarealer med sådd plen.

Larver av hageoldenborre (ca. 2 cm lang), de hvite larvene er friske, de to røde larvene er død og infisert med nyttenematoder. (foto: Sverre Kobro)

I Norge ble oldenborrer kjent som skadedyr på slutten av 1800-tallet. Tre arter er viktige: kastanjeoldenborre (*Melolontha hippocastani*) var lenge et problem i planteskoler, men er nå av mindre betydning etter at dyrkningsmetodene ble forandret. Den er utbredt i kyststrøkene opp til Sognefjorden og i de lavereliggende innlandsstrøk på Østlandet. St.Hansoldenborre (*Amphimallon solstitialis*) foretrekker distrikter med sandholdig jord og har vært registrert i økenede grad i gressplener. Den er utbredt særlig på Sørlandet og Østlandet opp til Sør-Trøndelag. Hageoldenborre (*Phyllopertha horticola*) ble først rapportert i eng på Vestlandet i 1896. Den har også blitt registrert i økende grad i grøntarealer og er utbredt over hele Østlandet, Sørlandet og langs kysten opp til Ålesund.

De voksne billene hos alle de tre artene har omtrent samme levesett. De klekker i mai/juni og spiser på blader til løvtrær som for eksempel eple. De voksne gjør sjelden stor skade men kan være et problem ved masseforekomster. Sverming foregår i slutten av mai eller senere i juni, og billene legger egg i grasplen. Larvene forårsaker gulning av gresset når de spiser på grasrøttene, men den

største skaden forårsakes av fugl og/eller grevling som graver opp plenen for å spise larvene. Hageoldenborre- og St.Hansoldenborre-larver lever henholdsvis 1 og 2-3 år i jorden. Om vinteren trekker larvene seg ned i jorden under frostlaget og kommer opp neste vår, hvor de forsetter å spise på grasrøtter, eller forpupper seg og klekker til biller. Når skaden er oppdaget er allerede plenen ødelagt, og bekjempelse er vanskelig. En hageeier som får oldenborreangrep kan bli rammet i minst 4 år. Mekanisk bekjempelse av larvene, ved jordbearbeiding eller fresing og larveplukking, kan redusere skadene noe, og det er anbefalt å så ny plen på sensommeren etter eggleggingen til billene.

Fra 1999 er det registrert flere oldenborreangrep enn normalt, spesielt hos hageeiere og i grøntarealer hos kommuner på Sør-Østlandet.

Forskning har vist at hageoldenborre kan bekjempes med nyttenematoder, de andre større artene er noe mer motstandsdyktig mot nyttenematoder. Nytteneimatoder er små rundormer som finnes naturlig i jord. Nematodene produseres kommersielt og er formulert slik at de kan lett blandes i vann, og vannes ut i en vanlig vanningskanne på gressplenen med oldenborreangrep. Nematodene søker etter oldenborrelarvene, dreper larvene innen kort tid, og reproducerer slik at nye oldenborre-larver blir angrepet innen en periode på ca. 6 uker. En riktig behandling med nyttenematoder kan redusere hageoldenborre-angrepet og forhindre at plenen blir ødelagt av grevling og/eller fugler.

Hvis man har mistanke om oldenborreangrep, eller har observert stor sverming av biller i mai/juni kan man undersøke plenen for larver i juli/august og vurdere en behandling mot larver av hageoldenborre.